

Sabines oorlog

Eva Taylor-Tazelaar

Sabines oorlog

Hoe mijn moeder de kampen overleefde

vertaald door Bert Natter

ALFABET UITGEVERS

2021

© Eva Taylor
© Nederlandse vertaling Bert Natter en Alfabet Uitgevers
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld privéarchief; Sabine Zuur in 1942, foto genomen
door Gerard Vinkesteyn
Auteursfoto Richard Linnett
Typografie binnenwerk Perfect Service

ISBN 978 90 213 4004 3
NUR 320

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Aan Karen, Michael, James, Tjarda, Derk en Theta

Ter herinnering aan jullie oma

Inhoud

Voorwoord 9

I Den Haag 13

II Amsterdam—Utrecht—Amersfoort 49

III Ravensbrück 87

IV Mauthausen 117

V Naar huis 211

Nawoord 229

Verantwoording 235

Voorwoord

Als ik mijn moeder in het verzorgingshuis bezoek weet ze al lang niet meer wie ik ben, maar ze is elke keer blij me te zien. Als ik haar vertel dat ik haar dochter ben zegt ze verrast: ‘Ik wist helemaal niet dat ik een dochter had, maar je bent zo’n schat.’ Mijn moeder is al oud: over de negentig en bijna doof en blind. Ongeveer eens in de zes weken reis ik van Engeland naar Nederland om haar op te zoeken, en dit gesprekje voeren we elke keer als ik haar zie. Wie ik ook ben, ze is blij dat ik haar gezelschap houd.

Ze is tevreden in het tehuis waar ze zit en ze geniet vooral als er muziek wordt opgezet. Ze was altijd dol op dansen en in haar verwarde staat lijkt dat het enige wat ze nog niet is vergeten. Zodra er muziek klinkt springt ze op en begint ze elegant door de kamer te dansen met een gelukzalige glimlach op haar gezicht. Het herinnert me aan hoe we dansten toen ik klein was. Tijdens het avondeten stond de radio vaak aan en zodra ze een leuk nummer hoorde sprong ze op en trok ons mee om samen door de kamer te dansen.

Ik probeer regelmatig het gesprek op vroeger te brengen, maar dat lukt bijna nooit. Pas als ik over haar broers begin, die al jaren dood zijn, komen de herinneringen. Soms vraag ik

naar de oorlog en dan herinnert ze zich flarden, die ze samen-zweerderig met me deelt, als een kind dat iets opbiecht.

Toen ik klein was vertelde ze vaak over de oorlog. Het ging altijd over eten en dan vooral over het gebrek daaraan, over vrienden die ze had verloren. Ze sprak nauwelijks over het leven in de kampen. Misschien omdat ik daar niks over wilde horen, of omdat ze het zelf niet aankon om over die tijd te spreken. Als kind kun je zulke gruwelverhalen ook niet begrijpen. Pas nu het eigenlijk te laat is, zou ik er heel graag met haar over willen praten.

Terwijl ze in haar laatste levensjaren in de maalstroom van alzheimer wordt meegesleurd, verandert mijn moeder in een lieve en meelevende vrouw. Een moeder van wie ik plotseling veel kan houden. Totaal iemand anders dan de moeder die ze voor me is geweest toen ik jong was. Ik begrijp nu pas dat wat je overkomt in het leven een ander mens van je kan maken. Ik klamp me vast aan het idee dat ze, terwijl ze langzaam in vergetelheid wegzakt, weer verandert in het meisje dat ze voor de oorlog is geweest, en over wie ik pas na haar dood zoveel te weten zal komen.

Als mijn moeder in 2012 overlijdt vind ik dozen vol brieven, foto's, papieren en documenten die bijna allemaal betrekking hebben op de oorlog. Ze had me meer dan eens op het hart gedrukt alles niet zomaar weg te gooien. Ook in haar archief vind ik briefjes met aanwijzingen erop: 'Niet weggooien!', 'Wil "Oorlogsdocumentatie" misschien hebben'. Ik denk dat ze hoopte dat ik in deze overvloed aan materiaal geïnteresseerd zou zijn.

Het heeft me maanden gekost om alles uit te zoeken en op chronologische volgorde te leggen en nog eens jaren om zo goed mogelijk haar leven en vooral haar oorlogstijd te reconstrueren.

Het verhaal van mijn moeder lijkt op duizend andere verhalen over de oorlog, maar toch is het anders, zoals elk verhaal anders is. Sommige oorlogservaringen zijn redelijk goed gedocumenteerd, zoals die van mijn moeder, maar over de vele mensen die zonder een spoor na te laten zijn verdwenen, bestaat geen verhaal meer. En degenen die het te pijnlijk vonden om te vertellen over wat ze hadden meegemaakt, hebben die taak aan hun kinderen en kleinkinderen doorgegeven.

Dit boek vertelt maar een kleine episode uit deze afschuwelijke periode in de geschiedenis van de mensheid, maar het is nog altijd een geschiedenis die belangrijk genoeg is om te vertellen aan generaties die de oorlog niet hebben meegemaakt.

Pas op het moment dat ik me begin te verdiepen in de documenten die ze me heeft nagelaten en ik steeds meer details te weten kom, rijst er langzaam een beeld op van de vrouw die mijn moeder had kunnen zijn als de oorlog er niet tussen was gekomen.

Dit is het verhaal van Sabines oorlog.